

Motion till riksdagen 2005/06:U10

av **Lotta Hedström (mp)**
med anledning av skr. 2005/06:114

Strategisk exportkontroll 2005 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att i den årliga redogörelsen för exportkontrollen ange hur målen för global utveckling (PGU) påverkats och följts upp.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att inte skall tillåta export av krigsmateriel från Sverige till diktaturer.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att det skall utvecklas tydliga mänskliga rättighetskriterier för vapenexporten.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att fattigdomsutvecklingen skall vägas in i vapenexportbeslut.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att riksdagens riktlinjer skall gälla lika för alla stater.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att kräva ett nytt mål om en gradvis minskande vapenexportvolym.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att svenskt officiellt exportstöd till krigsmateriel avskaffas.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att regeringen inte skall göra avsteg från landspecificitet till förmån för materielspecifika krav såsom lades fram i Krigsmaterielutredningen.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att regeringen skall verka för en entydig och restriktiv tolkning av EU:s uppförandekod.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om en årlig hearing med Exportkontrollrådet och ISP.

Fel! Okänt namn på

Fortsatt ökning av vapenexporten

Förra året ökade återigen, för fjärde året i rad, Sveriges export av krigsmateriel. 2005 års ökning uppgick till 18 procent jämfört med tidigare år. Sedan år 2000 har därmed krigsmaterielexporten i princip fördubblats räknat i löpande priser. Förra året uppgick exporten till 8 628 miljoner kronor. Totalt exporterade Sverige detta år krigsmateriel till 55 länder.

I denna motion redogör Miljöpartiet för sin syn på regeringens skrivelse om strategisk exportkontroll. Ett flertal för denna skrivelse relevanta frågor tas dock upp i den motion (2005/06:U386 Stoppa den globala vapenspridningen) vi lade fram under höstens allmänna motionstid. De yrkanden som gjordes i denna motion upprepas därför i princip inte här.

Vapenexporten och Sveriges utrikespolitik

I regeringens skrivelse anges att ”krigsmateriel får endast exporteras om det finns säkerhets- och försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges utrikespolitik”. Detta anges också i lagen om krigsmateriels (1992:1300) första paragraf.

I den utrikespolitiska deklARATIONEN från januari i år anförde Sveriges dåvarande utrikesminister bl.a. följande om svensk utrikespolitik:

”Regeringens utrikespolitik tar sin utgångspunkt i insikten att säkerhet, utveckling och mänskliga rättigheter är varandras förutsättningar och ömsesidigt förstärkande.”

Säkerheten ökar ju inte med fler vapen i världen, förhållandet är det motsatta eftersom detta leder till ökad kapprustning. När det gäller frågan om utveckling är befolkningen i ett fattigt land knappast betjänt av att regimen använder de knappa resurserna till att köpa vapen. Och en diktatur där de mänskliga rättigheterna kränks stärks av vapenimport.

Utöver detta finns det i sammanhanget all anledning att påminna om att Sverige faktiskt har en relativt nyligen beslutad politik för global utveckling som antogs av riksdagen i december 2003. Alla politikområden ska ha ett gemensamt övergripande mål för den globala politiken, och det är att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Tanken med den nya politiken var och är att svensk politik ska vara samstämmig – det Sverige säger och gör i ett sammanhang måste stämma med svenskt agerande i ett annat. I den andra skrivelsen från regeringen om Sveriges politik för global utveckling anges också att ett mål är att den svenska krigsmaterielexporten ska ske på ett sätt som inte motverkar en global utveckling.

Miljöpartiet anser att det är rimligt med korsvis redovisning till riksdagen, dels bör det i den årliga rapporten om strategisk exportkontroll redogöras för hur politiken för global utveckling följs upp inom ramen för vapenexporten, dels bör regeringen i uppföljningsskrivelserna för PGU redogöra för vapenexportens effekter på densamma.

Fel! Okänt namn på

Om då inte exporten av krigsmateriel ska strida mot säkerhet, utveckling och mänskliga rättigheter och dessutom vara samstämmig med målet om att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling, finns det all anledning att anta att Sverige borde ha en mycket restriktiv vapenexportpolitik. Så är dock inte fallet. Även om reglerna på pappret kan anses vara restriktiva så har en praxis utvecklats som tydligt går åt motsatt håll.

Vi säljer därför vapen till länder som bryter mot de mänskliga rättigheterna. Exempelvis låter vi Bahrain köpa våra vapen.

Vi säljer därför vapen till länder med fattig befolkning. Förra året svingade sig exempelvis Sydafrika upp på en andraplats på listan över svenska exportländer.

Vi säljer därför vapen till länder som använder vapen i krig, genom systemet med följdleveranser. Ett exempel på detta är artillerigranaten Excalibur som används i Irak.

Miljöpartiet menar att Sverige, om vi ska agera i enlighet med de principer vi säger oss vilja följa på utrikespolitikens område, måste efterleva de regler som finns på området till punkt och pricka. Därför ska vi inte tillåta export till diktaturer eller länder som kränker de mänskliga rättigheterna. Innan export kan ske måste dessutom landets fattigdomsutveckling vägas in i beslutet. Och de förbud som finns mot export till krigsförande länder ska gälla lika för alla stater.

De argument som anförs i skrivelsen om varför vi behöver exportera vapen är i många fall ytterst tunna, och i skrivelsen talas det tyst om det motargument som finns.

Ytterst märkligt är argumentet att en internationellt konkurrens- och slagkraftig teknologinivå skulle innebära att vi har bättre möjligheter att påverka det internationella exportkontrollsamarbetet. Vi menar i stället att det är genom att nedrusta och bedriva en strikt export som vi kan utgöra ett föredöme och agera förtroendeingivande. I skrivelsen anges att ”vi gör idag andra utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska bedömningar och detta har konsekvenser även för den svenska försvarsindustrin”. Därmed faller, menar man, det gamla argumentet om att ha en inhemsk, av omvärlden oberoende försvarsindustri. Vi menar att även andra argument faller i och med detta. Det svenska försvaret genomgår för närvarande en stor omrustning, vilket även torde innebära att den svenska produktionen av vapen borde totalt sett minska. Behovet att fortfarande hävda svensk trovärdighet i vår neutralitet genom ett starkt eget försvar har fallit i och med de senare årens omorientering av säkerhetspolitiken, EU-medlemskapet m.m.

Vi menar att ett mål om en långsiktig volymminskning av vapenproduktion och vapenexport därför bör införas, med avveckling som slutmål om 10–15 år.

Fel! Okänt namn på

Exportstöd

Även om Sveriges roll som vapenexportör tonas ned i skrivelsen kvarstår ändå det faktum att Sverige, enligt SIPRI, är världens tionde största tunga vapenexportör. Räknat per capita tillhör vi dessutom de största.

Som tidigare angivits fortsätter vår export att öka år från år. Och det görs också ansträngningar för att Sverige ska sälja ytterligare vapen i världen. Från regeringens och myndigheternas sida utförs aktiva exportstödjande åtgärder för att förbättra industrins förutsättningar att marknadsföra och sälja materiel i andra länder. Detta ligger dock inte i linje med en restriktiv vapenexport. Miljöpartiet menar att den totala internationella vapenhandeln måste minska. Därför måste den svenska exportstödjande verksamheten avskaffas. Den är omoralisk och bidrar till ökad upprustning i världen. Att det finns en överkapacitet, främst inom den europeiska försvarsindustrin, innebär snarare att vi borde minska våra ansträngningar att sälja vapen.

Vapenimport

I skrivelsen berörs i princip inte frågan om import av vapen, en aspekt som Miljöpartiet tidigare aktualiserat i flera motioner. Importen omfattas inte av samma slags regelverk som exporten och är inte underställd strikta kriterier i samma utsträckning. Ett av argumenten till vår vapenexport har varit och är att den möjliggör vår egen vapenindustri. Som det uttrycks i skrivelsen: ”Exporten bedöms vara en nödvändig faktor i bevarandet av en hög svensk teknologinivå med internationell slagkraft.” Ett argument som Miljöpartiet visserligen inte delar, men som regeringen i konsekvensens namn borde tillämpa även omvänt, dvs. för andra länders export.

Således finns det ytterst starka skäl att ifrågasätta vapenimporten från exempelvis Vitryssland. Åren 1996–2003 köpte Sverige vapen från landet till ett värde av minst 90 miljoner, vilket torde ha bidragit till att stärka den vitryska diktaturen. Återigen handlar det om ett agerande från den svenska regeringens sida som något som går stick i stäv med de svenska utrikespolitiska strävandena att främja mänskliga rättigheter i världen, och det explicita avståndstagande som både Sverige och EU gör från den odemokratiska regimen i Vitryssland.

Vi menar att det således är uppenbart att det krävs ett strikt regelverk med tydliga kriterier även för den svenska importen.

Krigsmaterielutredningen

För cirka ett år sedan lades Krigsmaterielutredningen (Krut) fram. I denna öppnas det bland annat upp för att sälja vapen till krigförande länder. Det nuvarande formella kravet om att inte sälja vapen till stater som kränker de

Fel! Okänt namn på

mänskliga rättigheterna ska dessutom luckras upp, enligt utredningen. Hela ansatsen i utredningen innebär en brytning med en restriktiv politik för vapenexport. I stället ges näringspolitiska och exportfrämjande hänsyn företräde, varvid termen ”materielspecifika” krav avser denna omsvängning från länderhänsyn till lönsamhet.

Frågan om PGU behandlades ytterst översiktligt i utredningen. Detta trots att riksdagen i sitt beslut om PGU bl.a. gjorde tillkännagivandet att Krigsmaterielutredningen noga skulle överväga hur fattigdoms- och utvecklingsaspekterna samt övriga aspekter inom en samstämmig politik för global utveckling ska kunna införas i riktlinjerna.

I enlighet med vad som ovan anges menar vi i stället att de vapenexportregler som finns idag snarare borde få en mer restriktiv tolkning, och att denna restriktivitet även ska präglade den fortsatta revideringen av EU:s s.k. uppförandekod.

EU

Även inom EU finns regler för vapenexport, genom unionens s.k. uppförandekod *Code of Conduct*. Vi menar som sagt att denna borde bli mer restriktiv och även bli bindande för medlemsstaterna, vilket också kommer att ske då den ska antas som gemensam ståndpunkt.

Ett resonemang om överensstämmelsen mellan arbetet i EDA, *European Defence Agency* och *Code of Conduct* och anslutningen till alla de övriga exportregimerna borde initieras av Sverige i EU-kretsen. I dag är det märkligt hur EU å ena sidan säger sig vilja verka för nedrustning och exportkontroll, men å andra sidan lägger alltmer resurser på eget krigsmateriel och snabbinsatsstyrkor samt mycket energi på att ta fram nya vapensystem i denna gemensamma försvarsbyrå. Vi menar att Sverige borde utträda ur EDA.

Arms Trade Treaty

I skrivelsen omnämns vid ett par tillfällen arbetet med en bindande internationell vapenhandelskonvention – *Arms Trade Treaty*. Det framgår av skrivelsen att EU verkar för denna – till synes beroende på att Storbritanniens agerat för detta. Den roll Sverige haft i arbetet med detta är dock oklar. Vi menar att Sverige, gärna också inom EU-kretsen, borde verka aktivt för att få till stånd en bindande internationell vapenhandelskonvention.

Fel! Okänt namn på

Inspektionen för strategiska produkter

Det har nu gått tio år sedan Inspektionen för strategiska produkter (ISP), den statliga myndighet som kontrollerar Sveriges export av krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden, inrättades.

I lagen om krigsmateriel anges att ”Inspektionen ska med eget yttrande lämna över ett ärende till regeringens prövning, om ärendet har principiell betydelse eller annars är av särskild vikt.”

Men under perioden 1996–2004 lades bara 1 promille av alla krigsmateriel-ärenden fram till regeringen, år 2001–2004 däremot inte ett enda ärende.

I skrivelsen finns det oroande passager där det flaggas för att ytterligare ärenden ska rubriceras som rutinmässiga och därmed undandras både regeringsprövning och offentlig insyn. Miljöpartiet menar att regeringen fortsättningsvis ska ta ett betydande politiskt ansvar för vapenexporten.

Just i fallen med tveksamma destinationsländer måste ansvaret gå att utläsa och en dagsfärsk politisk bedömning vara den avgörande.

Miljöpartiet föreslår att exportkontrollrådet och ISP för riksdagen håller en årlig muntlig hearing där överväganden och rutinklassningar redovisas för parlamentariker och övriga intresserade.

Stockholm den 6 april 2006

Lotta Hedström (mp)